

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий енергетики, автоматики та
водного господарства
Кафедра водної інженерії та водних технологій

01-01-74М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання лабораторних занять і самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Водне право» для
здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою
«Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні
технології» спеціальності 194 «Гідротехнічне будівництво,
водна інженерія та водні технології»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
з якості ННІ ЕАВГ
Протокол № 4 від 17.12.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до виконання лабораторних занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Водне право» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології» спеціальності 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Козішкурт С. М. – Рівне : НУВГП, 2024. – 29 с.

Укладач:

Козішкурт С. М., к.т.н, доцент кафедри водної інженерії та водних технологій.

Відповідальний за випуск: Турченко В. О., д.т.н., завідувач кафедри водної інженерії та водних технологій.

Керівник (гарант) освітньої програми : Клімов С. В.

© С. М. Козішкурт, 2024
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2024

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Лабораторна робота 1. Аналіз нормативно-правових документів у сфері водного права.....	5
Лабораторна робота 2. Класифікація водних об'єктів та їх правовий режим	6
Лабораторна робота 3. Види водокористування та порядок надання дозволів	8
Лабораторна робота 4. Механізми вирішення конфліктів між водокористувачами.....	10
Лабораторна робота 5. Аналіз діяльності водогосподарських організацій	12
Лабораторна робота 6. Оцінка екологічного стану водних об'єктів з правової точки зору	14
Лабораторна робота 7. Розробка заходів охорони водних ресурсів.....	15
Лабораторна робота 8. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.....	17
Лабораторна робота 9. Правове регулювання гідротехнічного будівництва.....	19
Лабораторна робота 10. Водне право та екологічне законодавство.....	20
Лабораторна робота 11. Регулювання транскордонного водокористування.....	22
Лабораторна робота 12. Розрахунок водного податку та інших фінансових інструментів регулювання.....	23
Самостійна робота	25
Рекомендована література	27

Передмова

Водні ресурси є елементом навколишнього середовища, який забезпечує життя, розвиток економіки та соціального благополуччя суспільства. Ефективне управління водними ресурсами та їх використання вимагає глибоких знань правових основ, закріплених у нормативно-правових актах України та міжнародних угодах.

Методичні вказівки розроблено для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології».

Вказівки спрямовані на формування у студентів практичних навичок у застосуванні норм водного права, аналізі правового режиму водних об'єктів, вирішенні конфліктів між водокористувачами, а також у розробці заходів охорони водних ресурсів.

Методичні вказівки дозволяти студентам:

- навчитися орієнтуватися в чинній правовій базі, що регулює використання та охорону водних ресурсів;
- оцінювати екологічний стан водних об'єктів з правової точки зору;
- розробляти заходи раціонального використання та охорони водних ресурсів;
- опанувати механізми вирішення конфліктів між водокористувачами.

Робота з методичними вказівками сприятиме формуванню у здобувачів вищої освіти компетентностей у галузі водного права, які є частиною професійної діяльності у сфері гідротехнічного будівництва та водної інженерії.

Тематика самостійної роботи допоможе поглибити з ключових аспектів дисципліни, зокрема класифікації водних об'єктів, видів водокористування, юридичної відповідальності за порушення водного законодавства.

Лабораторна робота 1.

Аналіз нормативно-правових документів у сфері водного права

Мета лабораторної роботи: розвинути здатність самостійно працювати з нормативно-правовими актами у сфері водного права, аналізувати зміст та визначати їхнє застосування у професійній діяльності.

Завдання лабораторної роботи:

1. Ознайомитися з основними нормативно-правовими актами у сфері водного права України, серед яких: Водний кодекс України; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»; Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»; Закон України «Про державний моніторинг вод».

2. Проаналізувати структуру та зміст одного обраного нормативно-правового акту (за вибором викладача або студента). Описати цілі, основні завдання та принципи. Визначити права та обов'язки суб'єктів водного права. Виявити контрольні механізми та відповідальність за порушення.

3. Виконати аналіз застосування вибраного нормативного акту у реальних ситуаціях. Навести приклади практичного використання положень. Оцінити актуальність та ефективність документу. Сформулювати висновки щодо аналізованого нормативно-правового акту.

Теоретичні відомості.

Водне право – це сукупність правових норм, які регулюють відносини у сфері використання, охорони та відновлення водних ресурсів.

Основним джерелом водного права в Україні є Водний кодекс України, який визначає правові, економічні та організаційні засади використання вод. Наприклад, Водний кодекс застосовується під час вирішення питань розподілу води між сільськогосподарськими підприємствами в умовах обмежених ресурсів або при визначенні відповідальності за забруднення водою промисловими відходами.

Основні принципи водного права включають:

- принцип раціонального використання водних ресурсів. Спрямований на забезпечення сталого розвитку водного господарства;
- принцип охорони вод. Передбачає недопущення забруднення, виснаження та деградації водних об'єктів;
- принцип доступу до води. Гарантує задоволення потреб населення у питній воді.

Основні нормативно-правові акти у сфері водного права:

- Водний кодекс України регулює питання водокористування, охорони та управління водними ресурсами;
- закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлює основи захисту всіх природних ресурсів, у тому числі водних;
- закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» визначає порядок забезпечення населення якісною питною водою;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про державний моніторинг вод» регламентує порядок здійснення моніторингу стану вод.

Лабораторна робота 2.

Класифікація водних об'єктів та їх правовий режим

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з класифікацією водних об'єктів згідно з чинним законодавством України. Вивчити правовий режим різних типів водних об'єктів. Розвинути навички аналізу нормативно-правових документів, які регламентують статус та використання водних об'єктів.

Завдання лабораторної роботи:

1. Вивчити класифікацію водних об'єктів, представлену у Водному кодексі України.
2. Дослідити особливості правового режиму різних типів водних об'єктів (природних, штучних, загальнодержавного та місцевого значення).

3. Проаналізувати порядок користування водними об'єктами залежно від їх статусу.

Теоретичні відомості.

Класифікація водних об'єктів є важливим елементом водного права, оскільки визначає їх правовий режим та порядок використання. Згідно з Водним кодексом України, водні об'єкти поділяються на такі основні категорії:

1. За природним походженням:

– *природні водні об'єкти*: річки, озера, підземні води, болота тощо;

– *штучні водні об'єкти*: водосховища, канали, ставки, зрошувальні системи.

2. За значенням:

– *водні об'єкти загальнодержавного значення*. Включають водні об'єкти, які забезпечують екологічну рівновагу, задовольняють потреби багатьох регіонів або мають стратегічне значення (наприклад, Дніпро, Дунай);

– *водні об'єкти місцевого значення*. Використовуються для потреб конкретної територіальної громади (малі річки, озера, ставки).

3. За режимом використання:

– *загального користування*. Можуть використовуватися без спеціальних дозволів усіма громадянами для пиття, купання, водопою тварин;

– *спеціального користування*. Використання за наявності дозволів або ліцензій (наприклад, водозабір для промисловості);

– *особливі водні об'єкти*. Включають прибережні морські води, підземні водоносні горизонти, зони санітарної охорони.

Правовий режим водного об'єкта залежить від його категорії, призначення та місця розташування.

Основними аспектами регулювання правового режиму є:

– визначення меж водного об'єкта (площа, глибина, прибережні зони).

– охоронні зони встановлюються для захисту водних об'єктів від забруднення та виснаження.

Особливості користування включають визначення прав і обов'язків водокористувачів та регламентація умов оренди або спеціального водокористування.

Нормативно-правові акти, що регулюють класифікацію та правовий режим водних об'єктів.

1. Водний кодекс України.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
3. Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення прибережних захисних смуг».

Лабораторна робота 3.

Види водокористування та порядок надання дозволів.

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з видами водокористування, передбаченими чинним законодавством України. Вивчити порядок отримання дозволів на спеціальне водокористування. Розвинути навички аналізу нормативно-правових документів, які регламентують водокористування.

Завдання лабораторної роботи:

1. Вивчити класифікацію видів водокористування згідно з Водним кодексом України.
2. Ознайомитися з процедурами надання дозволів на спеціальне водокористування.
3. Проаналізувати нормативно-правові документи, що регулюють порядок водокористування.

Теоретичні відомості.

Водокористування є ключовим аспектом управління водними ресурсами, і його класифікація визначає особливості правового регулювання. Відповідно до Водного кодексу України, виділяють:

- *загальне водокористування*. Не потребує отримання спеціальних дозволів. Наприклад, використання води для пиття, купання, водопою тварин, риболовлі;

- *спеціальне водокористування*. Вимагає отримання дозволу на використання водних ресурсів. Включає забір води для виробничих, сільськогосподарських, комунальних чи інших потреб. Передбачає встановлення лімітів водокористування та контроль за їх дотриманням;

- *оренда водних об'єктів*. Надається на основі договорів оренди. Використовується для ведення рибного господарства, рекреаційної діяльності тощо;

- *цільове водокористування*. Використання води для спеціалізованих потреб, таких як гідроенергетика, транспорт, меліорація.

Порядок надання дозволів на спеціальне водокористування.

Отримання дозволу на спеціальне водокористування є обов'язковим для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які планують здійснювати забір води або скидати стічні води.

Основні етапи надання дозволів:

○ *підготовка документів:*

- заява встановленого зразка;
- погодження з місцевими органами влади (у разі необхідності);
- водогосподарський паспорт;

○ *подання заяви:*

- звернення до органу, уповноваженого видавати дозвіл (державне агентство водних ресурсів чи його територіальні органи);

○ *розгляд заяви:*

- перевірка наявності необхідних документів.
- оцінка відповідності планованого водокористування встановленим нормам;

○ *видача дозволу:*

- у разі позитивного рішення заявнику видається дозвіл на строк, визначений законодавством;
- у дозволі зазначаються обсяги водокористування та інші умови.

Нормативно-правові акти, що регулюють водокористування.

1. Водний кодекс України.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
3. Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання дозволів на спеціальне водокористування».

Лабораторна робота 4.

Механізми вирішення конфліктів між водокористувачами

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з причинами виникнення конфліктів між водокористувачами. Вивчити механізми вирішення конфліктів, закріплені у нормативно-правових документах України. Розвинути навички аналізу практичних ситуацій та їх врегулювання.

Завдання лабораторної роботи:

1. Вивчити класифікацію конфліктів між водокористувачами за типами та причинами.
2. Ознайомитися із законодавчими механізмами вирішення конфліктів у сфері водокористування.
3. Проаналізувати реальні або змодельовані випадки конфліктів та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Теоретичні відомості.

Конфлікти між водокористувачами виникають через обмеженість водних ресурсів, суперечливі інтереси різних сторін та недосконалість системи управління водними ресурсами.

Основні причини:

- *нестача водних ресурсів.* Нерівномірний розподіл води у регіонах. Засушливі періоди або зміни клімату;
- *екологічні порушення.* Забруднення водних об'єктів, що впливає на інтереси інших користувачів. Надмірне або нераціональне використання води;

- *юридичні та адміністративні суперечки.* Невідповідність правового регулювання реальним потребам. Відсутність або неналежне оформлення дозволів на водокористування;

- *соціальні та економічні чинники.* Конкуренція між різними секторами економіки (сільське господарство, промисловість, енергетика). Інтереси місцевих громад щодо використання водних ресурсів.

Українське законодавство передбачає низку механізмів для врегулювання конфліктів між водокористувачами:

- *ліцензування водокористування.* Видача дозволів на спеціальне водокористування дозволяє чітко визначити права та обов'язки кожного водокористувача. Це допомагає уникнути ситуацій, коли один користувач обмежує права іншого;

- *басейновий принцип управління.* Цей принцип передбачає комплексне управління водними ресурсами в межах басейну річки. Завдяки цьому можна враховувати інтереси всіх водокористувачів та розробляти спільні рішення;

- *екологічні нормативи та стандарти.* Встановлення гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у воді, лімітів водоспоживання та інших нормативів допомагає запобігати забрудненню водних об'єктів та забезпечує рівні умови для всіх водокористувачів;

- *економічні інструменти.* Застосування плати за спеціальне водокористування, екологічного податку та інших економічних важелів стимулює раціональне використання водних ресурсів та зменшує негативний вплив на довкілля;

- *судовий захист.* У випадку виникнення спорів між водокористувачами, вони мають право звернутися до суду для захисту своїх прав;

- *громадське обговорення.* Залучення громадськості до обговорення питань, пов'язаних з використанням водних ресурсів, дозволяє врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін та приймати більш зважені рішення.

Нормативно-правові акти, що регулюють вирішення конфліктів.

1. Водний кодекс України.

2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
3. Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».
4. Постанови Кабінету Міністрів України щодо управління водними ресурсами.

Лабораторна робота 5.

Аналіз діяльності водогосподарських організацій

Мета лабораторної роботи: ознайомитися зі структурою, функціями та завданнями водогосподарських організацій України. Дослідити їхню діяльність у контексті управління, використання та охорони водних ресурсів. Розвинути аналітичні навички щодо оцінки ефективності роботи таких організацій.

Завдання лабораторної роботи:

1. Вивчити організаційну структуру водогосподарських установ.
2. Ознайомитися з основними напрямками їхньої діяльності.
3. Проаналізувати діяльність однієї з водогосподарських організацій на підставі доступних джерел.
4. Запропонувати рекомендації щодо вдосконалення роботи таких організацій.

Теоретичні відомості.

Водогосподарські організації в Україні відіграють ключову роль в управлінні водними ресурсами.

Основні категорії таких організацій:

1. Державні установи:

- *Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство)*. Управління водними ресурсами на державному рівні. Контроль за виконанням програм охорони вод.
- *Басейнові управління водних ресурсів (БУВР)*. Планування використання водних ресурсів у межах річкових басейнів. Моніторинг стану водних об'єктів.

2. **Місцеві органи влади.** Координація водогосподарських заходів на місцевому рівні. Розробка локальних програм охорони вод.

3. **Наукові та аналітичні установи.** Проведення досліджень щодо стану водних ресурсів. Розробка рекомендацій для оптимізації водокористування.

Основні напрями діяльності водогосподарських організацій:

– *управління водними ресурсами.* Розробка стратегій раціонального використання вод. Координація міжгалузевого водокористування;

– *охорона водних ресурсів.* Контроль за дотриманням екологічних стандартів. Реалізація заходів із запобігання забрудненню вод;

– *моніторинг водних об'єктів.* Спостереження за кількістю та якістю води. Збір і аналіз даних про стан водних ресурсів;

– *врегулювання водогосподарських конфліктів.* Вирішення спорів між водокористувачами. Переговори щодо розподілу водних ресурсів.

Сучасні водогосподарські організації стоять перед складними завданнями, пов'язаними зі змінами клімату, забрудненням водних ресурсів та зростанням населення. Для успішного вирішення цих проблем необхідний комплексний підхід, що включає в себе: впровадження нових технологій, співпраця з іншими секторами економіки, залучення громадськості, посилення міжнародного співробітництва.

Нормативно-правова база діяльності водогосподарських організацій.

1. Водний кодекс України.

2. Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».

3. Постанови Кабінету Міністрів України щодо управління водними ресурсами.

4. Правила експлуатації гідротехнічних споруд.

5. Норми допустимих викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти. Санітарні правила і норми.

Лабораторна робота 6. **Оцінка екологічного стану водних об'єктів** **з правової точки зору**

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з основними методами оцінки екологічного стану водних об'єктів. Дослідити нормативно-правову базу, що регламентує екологічний стан вод. Розвинути навички правового аналізу стану водних ресурсів.

Завдання лабораторної роботи:

1. Ознайомитися з законодавчими актами України щодо охорони водних об'єктів.
2. Розглянути критерії екологічної оцінки водних ресурсів.
3. Провести аналіз екологічного стану вибраного водного об'єкта за правовими вимогами.
4. Сформулювати рекомендації щодо покращення екологічного стану досліджуваного об'єкта.

Теоретичні відомості.

Екологічний стан водних об'єктів визначається їхньою здатністю підтримувати екосистемні функції, задовольняти потреби суспільства у водних ресурсах і залишатися стійкими до антропогенних впливів.

Основні критерії оцінки екологічного стану водних об'єктів:

- *хімічні показники:*
 - рівень забруднюючих речовин (важкі метали, пестициди, нафтові продукти тощо);
 - вміст розчиненого кисню;
- *фізичні показники:*
 - прозорість і кольоровість води;
 - температура;
- *біологічні показники:*
 - біорізноманіття флори та фауни;
 - відповідність екосистеми природному стану.

Методи оцінки екологічного стану

- *моніторинг:*
 - систематичний збір даних про якість води;

- аналіз фізико-хімічних і біологічних характеристик;
- *екологічний аудит*:
 - оцінка відповідності стану вод вимогам законодавства;
 - виявлення порушень екологічних норм;
- *інтегральна оцінка*:
 - узагальнення даних про стан водного об'єкта;
 - використання індексів екологічної якості вод.

Сучасні проблеми водопостачання пов'язані з інтенсивним використанням водних ресурсів, забрудненням водою та зміною клімату. Це призводить до дефіциту води, погіршення її якості та загрожує екосистемам. Недостатня система моніторингу та контролю поглиблює ці проблеми.

Нормативно-правове забезпечення екологічного стану вод.

1. Водний кодекс України.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
3. Постанови Кабінету Міністрів України щодо моніторингу водних об'єктів.
4. Санітарні правила і норми.

Лабораторна робота 7.

Розробка заходів охорони водних ресурсів

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з основними принципами та механізмами охорони водних ресурсів. Вивчити нормативно-правові аспекти, що регулюють охорону водних об'єктів. Розробити рекомендації щодо ефективного використання та захисту водних ресурсів.

Завдання лабораторної роботи:

1. Проаналізувати основні законодавчі акти України щодо охорони водних ресурсів.
2. Визначити ключові фактори, які негативно впливають на стан водних ресурсів.

3. Розробити комплекс заходів для покращення стану водних об'єктів.

Теоретичні відомості.

Охорона водних ресурсів включає комплекс заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних об'єктів, а також забезпечення їх раціонального використання.

Основні принципи охорони вод:

- *раціональне водокористування.* Ефективне використання водних ресурсів з мінімізацією втрат. Застосування сучасних технологій збереження води;

- *запобігання забрудненню.* Контроль над джерелами забруднення (промисловими, сільськогосподарськими, побутовими). Використання екологічно чистих технологій;

- *відновлення водних екосистем.* Реалізація програм з відновлення екологічного балансу водних об'єктів. Рекультивация забруднених територій.

Механізми охорони водних ресурсів:

- *адміністративні механізми.* Ліцензування та квотування водокористування. Санкції за порушення водного законодавства;

- *економічні механізми.* Екологічні податки і платежі. Субсидії для впровадження екологічно безпечних технологій;

- *технологічні механізми.* Впровадження очисних споруд. Використання водозберігаючих технологій.

Актуальні проблеми охорони вод:

- *забруднення.* Наявність промислових і сільськогосподарських стоків. Неконтрольоване скидання відходів у водні об'єкти;

- *недостатній контроль.* Відсутність ефективних механізмів моніторингу. Неналежна реалізація екологічних програм;

- *нераціональне водокористування.* Перевищення лімітів водоспоживання. Неefективність існуючих систем водопостачання та водовідведення;

- *зміни клімату.* Зменшення доступних водних ресурсів. Погіршення якості вод через підвищення температури.

Нормативно-правове забезпечення охорони вод.

1. Водний кодекс України.
2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
3. Постанови Кабінету Міністрів України щодо захисту водних ресурсів.
4. Міжнародні угоди у сфері охорони вод.

Лабораторна робота 8.

Юридична відповідальність за порушення водного законодавства

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з основними видами юридичної відповідальності за порушення норм водного законодавства. Розглянути процедури притягнення до відповідальності порушників. Сформувати практичні навички аналізу правових документів у контексті відповідальності за порушення у сфері водного господарства.

Завдання лабораторної роботи:

1. Проаналізувати нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність за порушення водного законодавства.
2. Визначити основні види юридичної відповідальності (адміністративна, кримінальна, цивільна).
3. Дослідити приклади реальних судових справ або правопорушень у сфері водного законодавства.
4. Скласти пропозиції щодо вдосконалення механізмів юридичної відповідальності.

Теоретичні відомості.

Юридична відповідальність передбачає застосування до порушників законодавства заходів впливу, спрямованих на відновлення порушених прав, покарання винних осіб та попередження нових порушень.

Основні види відповідальності:

- *адміністративна відповідальність*. Правопорушення, які не є кримінально караними. Передбачає накладення штрафів, приписи про усунення порушень;

- *кримінальна відповідальність*. Застосовується до осіб, дії яких призвели до значних збитків чи шкоди. Наприклад, забруднення вод, незаконне водокористування;

- *цивільна відповідальність*. Передбачає обов'язок відшкодування завданих збитків (матеріальних чи моральних). Реалізується через позови у цивільних судах.

Порядок притягнення до відповідальності.

1. Виявлення порушення:

- *ініціювання перевірок* за планом роботи уповноважених органів, за зверненням громадян або юридичних осіб, на підставі отриманої оперативної інформації;

- *перевірка*. Візуальний огляд об'єктів, відбір проб води та ґрунту для лабораторних досліджень, аналіз документації (дозволи, звіти про викиди).

2. Фіксація порушення:

- *складання актів*. Акт про виявлення порушення водного законодавства. Акт відбору проб. Акт обстеження території.

- *фото- та відеофіксація*. Документальне підтвердження факту порушення.

3. Прийняття рішення:

- *адміністративна відповідальність*. Накладення штрафів на юридичних та фізичних осіб. Видачі приписів про усунення порушень. Тимчасове припинення діяльності;

- *кримінальна відповідальність*. Складання протоколу про адміністративне правопорушення, який може бути підставою для порушення кримінальної справи. Проведення досудового розслідування. Складання обвинувального акту та направлення його до суду;

- *цивільно-правова відповідальність*. Відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення водного законодавства.

4. Оскарження:

- *адміністративний апеляційний порядок*. Оскарження постанови уповноваженого органу в адміністративний суд;

- *апеляційний порядок у кримінальних справах*. Оскарження вироку суду першої інстанції в апеляційний суд;

- *касаційна скарга*. Оскарження остаточного судового рішення у вищу інстанцію.

Типові порушення водного законодавства: забруднення водних об'єктів шкідливими речовинами, самовільне водокористування або перевищення встановлених лімітів, пошкодження водогосподарських споруд, ненадання звітності чи надання недостовірних даних.

Нормативно-правова база юридичної відповідальності.

1. Водний кодекс України:
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення:
3. Кримінальний кодекс України:
4. Міжнародні угоди та директиви:

Лабораторна робота 9.

Правове регулювання гідротехнічного будівництва

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з основними положеннями законодавства України, що регулюють гідротехнічне будівництво. Розвинути вміння аналізувати нормативно-правові акти та застосовувати їх до конкретних ситуацій, пов'язаних з будівництвом, експлуатацією та реконструкцією гідротехнічних споруд.

Завдання лабораторної роботи:

1. Вивчити нормативно-правову базу, що регулює гідротехнічне будівництво в Україні.
2. Проаналізувати ключові положення Водного кодексу України, Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та інших спеціалізованих актів.
3. Розглянути порядок отримання дозволів і ліцензій, необхідних для здійснення гідротехнічного будівництва.
4. Виконати практичне завдання з аналізу умов договорів або тендерної документації у сфері гідротехнічного будівництва.

Теоретичні відомості.

Гідротехнічне будівництво в Україні регулюється низкою законодавчих та підзаконних актів, які визначають правові, організаційні та технічні аспекти цієї діяльності.

Водний кодекс України регулює використання, охорону та відтворення водних ресурсів, включаючи будівництво й експлуатацію гідротехнічних споруд.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» встановлює вимоги до планування, проектування та забудови територій, включаючи розташування гідротехнічних об'єктів.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» визначає процедури оцінки впливу проектів гідротехнічного будівництва на екосистеми.

Державні будівельні норми (ДБН) встановлюють технічні вимоги до проектування та будівництва гідротехнічних споруд.

Інші нормативно-правові акти, що регулюють екологічну, техногенну та безпеку складову гідротехнічного будівництва.

Важливими аспектами правового регулювання є:

– *процедура отримання дозволів* на проведення гідротехнічних робіт, що включає експертизу проектної документації, оцінку впливу на довкілля і видачу дозволу відповідними органами.

– *вимоги до експлуатації гідротехнічних споруд*, зокрема, щодо безпеки, технічного обслуговування та захисту від аварій.

– *правова відповідальність* за порушення законодавства у сфері гідротехнічного будівництва, яка може включати штрафи, призупинення діяльності або притягнення до кримінальної відповідальності.

Лабораторна робота 10.

Водне право та екологічне законодавство

Мета лабораторної роботи: вивчити основні положення екологічного законодавства та водного права України. Набути навичок аналізу нормативно-правових актів у сфері охорони водних ресурсів та екологічної безпеки. Навчитися застосовувати ці положення для вирішення практичних задач.

Завдання лабораторної роботи:

1. Проаналізувати принципи сталого використання водних ресурсів, визначені законодавством (Водним кодексом України,

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими нормативними актами у цій сфері).

2. Розглянути процедуру проведення екологічної експертизи.

3. Виконати практичне завдання з аналізу реальних правових кейсів або екологічних конфліктів, пов'язаних із водокористуванням.

Теоретичні відомості.

Водне право та екологічне законодавство України регулюють використання та охорону водних ресурсів, забезпечуючи баланс між господарською діяльністю та екологічною безпекою.

Основними нормативними актами є:

1. *Водний кодекс України* встановлює правові основи використання, охорони та відтворення водних ресурсів, порядок водокористування, а також вимоги до охорони вод від забруднення.

2. *Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»* визначає принципи державної політики у сфері охорони природи, регулює екологічну безпеку та використання природних ресурсів.

3. *Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»* встановлює обов'язкову процедуру оцінки впливу запланованої діяльності на довкілля, включаючи водні екосистеми.

4. *Державні санітарні правила і норми* регулюють якість води, порядок моніторингу водних ресурсів та заходи щодо запобігання їх забрудненню.

5. *Міжнародні угоди та конвенції*. Україна є стороною міжнародних договорів, таких як Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер.

Ключові положення екологічного законодавства:

– *принципи сталого розвитку*, що включають раціональне використання водних ресурсів та запобігання їх виснаженню;

– *екологічна відповідальність* за порушення вимог законодавства, включаючи штрафи, призупинення діяльності та кримінальну відповідальність;

– *моніторинг і контроль* стану водних ресурсів, а також впливу господарської діяльності на водне середовище.

Практичне застосування водного права та екологічного законодавства дозволяє забезпечувати екологічну безпеку та зберігати природні ресурси.

Лабораторна робота 11.

Регулювання транскордонного водокористування

Мета лабораторної роботи: вивчити міжнародно-правові та національні механізми регулювання транскордонного водокористування; розвинути розуміння принципів співпраці між державами у сфері використання спільних водних ресурсів; навчитися застосовувати законодавчі норми для аналізу реальних ситуацій.

Завдання лабораторної роботи:

1. Ознайомитися з основними положеннями міжнародних угод, які регулюють транскордонне водокористування (наприклад, Конвенція ООН про охорону та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер).

2. Вивчити правові аспекти двосторонніх і багатосторонніх угод України з сусідніми країнами у сфері водокористування.

3. Розглянути роль басейнових організацій у регулюванні транскордонного водокористування.

4. Виконати практичне завдання з аналізу кейсів транскордонного водного конфлікту та можливостей його врегулювання.

Теоретичні відомості.

Транскордонне водокористування регулюється як на міжнародному, так і національному рівнях. Основні принципи, що лежать в основі такого регулювання, включають сталий розвиток, рівність прав сторін, уникнення шкоди та співробітництво.

Міжнародні угоди та конвенції:

- Конвенція ООН про охорону та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер визначає принципи співпраці між державами у сфері охорони та раціонального використання транскордонних вод;

- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарська конвенція) регулює збереження та раціональне використання водно-болотних екосистем;

- Водна рамкова директива ЄС щодо води встановлює загальну правову основу для досягнення доброї екологічної якості водних об'єктів в Європейському Союзі;

- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі, оскільки багато стійких органічних забруднювачів потрапляють у водні екосистеми;

- Базельська конвенція про контроль за транскордонним переміщенням небезпечних відходів та їх утилізацією спрямована на запобігання незаконному переміщенню небезпечних відходів, які можуть забруднювати водні об'єкти.

Національне законодавство України:

- Водний кодекс України містить норми, які регулюють співпрацю з іншими державами у сфері водокористування;

- Закон України «Про міжнародні договори України» визначає порядок укладення та виконання міжнародних угод у сфері водокористування.

Басейновий підхід до управління водними ресурсами:

- басейнові організації здійснюють координацію між державами, що поділяють водні ресурси, забезпечуючи ефективне управління водними басейнами;

- застосування інтегрованих підходів до управління водними ресурсами з урахуванням економічних, екологічних та соціальних аспектів.

Регулювання транскордонного водокористування є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки на міжнародному рівні. Ефективна співпраця між державами сприяє збереженню водних ресурсів та їх раціональному використанню.

Лабораторна робота 12.

Розрахунок водного податку та інших фінансових інструментів регулювання

Мета лабораторної роботи: ознайомитися з основами розрахунку водного податку та інших фінансових інструментів регулювання у сфері водокористування; вивчити механізми економічного стимулювання раціонального використання водних ресурсів; навчитися аналізувати фінансові аспекти водного господарства.

Завдання лабораторної роботи:

1. Ознайомитися з нормативно-правовими актами, які регулюють водний податок та інші фінансові інструменти в Україні.
2. Вивчити методику розрахунку водного податку.
3. Проаналізувати механізми стимулювання раціонального водокористування за допомогою економічних інструментів.
4. Виконати практичне завдання з розрахунку водного податку для заданого підприємства або ситуації.

Теоретичні відомості.

Водний податок є одним із важливих фінансових інструментів регулювання водокористування. Його метою є стимулювання раціонального використання водних ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля. Податок сплачується за спеціальне водокористування, яке включає використання поверхневих і підземних вод, а також скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Методика розрахунку водного податку:

- обчислення обсягу використаної води (за показниками водомірів або іншими методами);
- застосування ставок податку, встановлених для різних категорій водокористування (наприклад, для промислового або сільськогосподарського використання);
- врахування коефіцієнтів, що залежать від регіону та виду водокористування.

Інші фінансові інструменти регулювання:

- плата за спеціальне водокористування стягується за користування водними об'єктами згідно з нормативами;

- екологічний податок за скидання забруднюючих речовин розраховується на основі обсягів та класу небезпеки забруднюючих речовин;

- фінансові санкції за порушення умов водокористування включають штрафи за перевищення встановлених лімітів використання води чи скидання забруднень.

Фінансові інструменти регулювання водокористування є ефективним механізмом для забезпечення сталого розвитку водного господарства, збереження екологічного балансу та раціонального використання водних ресурсів.

Нормативно-правова база фінансових інструментів регулювання у сфері водокористування.

1. Податковий кодекс України, розділ Х «Екологічний податок».

2. Водний кодекс України, статті, що регулюють спеціальне водокористування.

3. Постанови Кабінету Міністрів України, які визначають ставки податку та порядок його обчислення.

Самостійна робота

Самостійна робота студентів спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих під час лекцій і лабораторних занять, а також на розвиток навичок самостійного мислення, дослідження і творчого підходу до вирішення завдань.

Основні завдання самостійної роботи студентів включають:

- підготовку рефератів, доповідей або презентацій;
- проведення досліджень (збір та аналіз інформації, розробка гіпотез, обґрунтування висновків).

Завдяки самостійній роботі студенти розвивають такі компетенції:

- навички самостійного пошуку, аналізу та опрацювання інформації;

- здатність ефективно використовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань різної складності;

– уміння планувати, організувати власну діяльність, критично мислити, аналізувати й синтезувати інформацію.

Самостійна робота сприяє формуванню відповідальності у студентів. Вони вчаться планувати власну діяльність, організувати час і відповідати за досягнуті результати. Це також дає змогу розкрити індивідуальний підхід, проявити творчість і креативність, що є найбільш складними професійними засобами.

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу, відіграючи ключову роль у становленні компетентного та всебічно розвинутого фахівця.

Для підвищення мотивації студентів передбачено систему заохочень:

- підготовка реферату до 8 балів;
- участь на конференції – до 12 балів;
- написання статті – до 16 балів.

Орієнтовна тематика для самостійного вивчення

1. Правова база управління водними ресурсами в Україні.
2. Порівняльний аналіз водного законодавства України та інших країн.
3. Основні принципи міжнародного права щодо водних ресурсів.
4. Конвенція ООН про охорону та використання транс-кордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінська конвенція).
5. Рамкова директива ЄС про воду та її імплементація в Україні.
6. Правовий режим окремих видів водних об'єктів (річки, озера, водосховища).
7. Порівняння системи правового регулювання водних ресурсів у світі.
8. Відповідальність за порушення водного законодавства.
9. Роль громадськості у захисті водних ресурсів.
10. Ефективність судового захисту водних ресурсів.

11. Правовий режим використання підземних вод.
12. Правові аспекти запобігання забрудненню вод.
13. Відповідальність за порушення водоохоронного законодавства.
14. Категорії водних ресурсів та їх правовий статус.
15. Економіко-правові аспекти водокористування.
16. Створення та використання водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.
17. Режим використання територій, які прилягають до водних об'єктів.
18. Правові аспекти меліоративних заходів у водоохоронних зонах.
19. Міжнародне співробітництво України у сфері водного господарства.
20. Порівняльний аналіз системи водного права різних країн.

Рекомендована література

Основна література

1. Процевський В. О., Шуміло О. М. Водне право України. Харків : Центр навчальної літератури, 2019. 176 с.
2. Краснова М. В., Краснова Ю. А. Екологічне право України. Спеціальна та Особлива частини : підручник. Київ : НУБіП України. 2023. 278 с.
3. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2021. 552 с.
4. Природноресурсове право України : навч. посіб. / за ред. Каракаша І. І. та Харитонові Т. Є. ; Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 566 с.

Додаткова література

1. Діхтієвський В. П. Адміністративно-правове регулювання доступу до публічної інформації про стан використання

природних ресурсів. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 152 с.

2. Башняк Ганна та інші. Зелена книга: аналіз сфери спеціального водокористування та проведення робіт на землях водного фонду. Київ : Офіс ефективного регулювання, 2020. 206 с.

3. Судець О.М. Кримінальна відповідальність за порушення водного законодавства / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021.

4. Хільчевський В. К., Забокрицька М. Р., Стельмах В. Ю. Гідроекологічні аспекти водопостачання та водовідведення : навч. посібник. Київ : ДІА, 2023. 228 с.

Інформаційні ресурси

1. Державне агентство водних ресурсів України. URL: <https://www.davr.gov.ua/>.

2. Державне агентство меліорації та рибного господарства України. URL: <https://darg.gov.ua/>.

3. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>.

4. Наукова бібліотека НУВГП. URL: <https://lib.nuwm.edu.ua/>.

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

9. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 №435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 21.04.2011 № 3268-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 №2697-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
12. Порядок ведення державного водного кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.1996 № 413 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-96-%D0%BF#n12>
13. Порядок розроблення плану управління річковим басейном : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2017 №336 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-2017-%D0%BF#n8>
14. Про затвердження форми дозволу на спеціальне водокористування та форми нормативного розрахунку водокористування і водовідведення : Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.06.2017. № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0887-17#n15>
15. Основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.1998 № 188/98-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-92-%D0%BF>